

Tor Sundberg
Kulturmiljöteamet
Byggnadsantikvarie
Tfn: 0498-292014

Byggnadsminnesförklaring (BM) av väderkvarn på fastigheten Gotland Vamlingbo Bonsarve 1:2

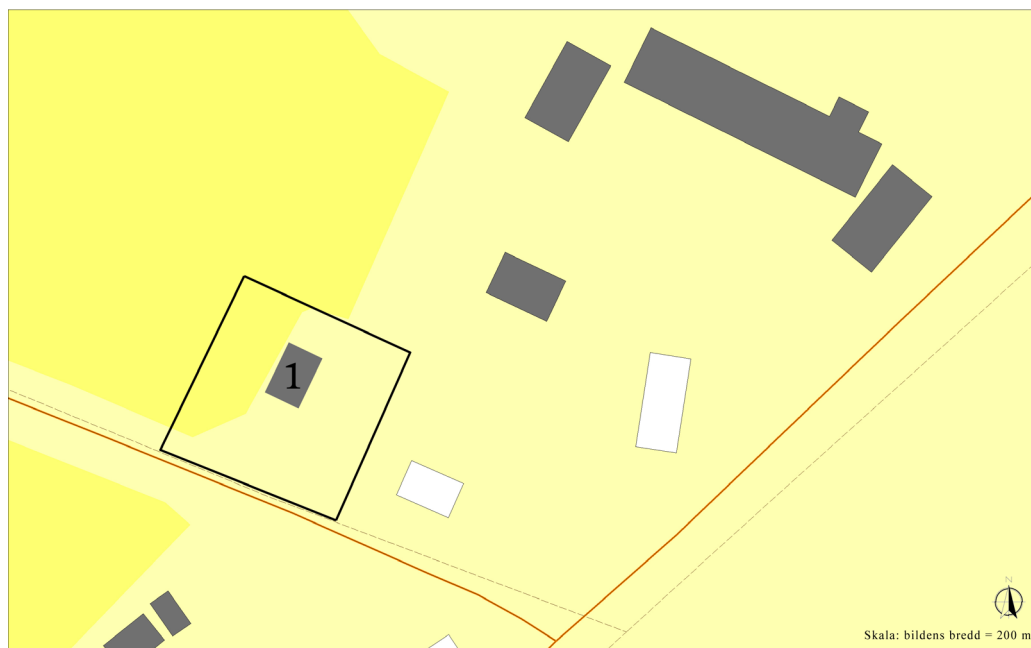

Foto under restaurering, juni 2009. Tor Sundberg, Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Gotlands län har tagit initiativ till byggnadsminnesförklaring (BM) av väderkvarn med tillbyggd bod på fastigheten Gotland Vamlingbo Bonsarve 1:2.

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap. 1§ första stycket lagen om kulturminnen m.m. (1988:950), KML, kvarnen på fastigheten Gotland Vamlingbo Bonsarve 1:2 för byggnadsminne (BM).

BM-förklaringen omfattar väderkvarnen med tillbyggd bod (1). Till byggnadsminnet hör ett skyddsområde som avgränsats med heldragen svart linje på kartan.

SKYDDSBESTÄMMELSER

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2§ KML följande skyddsbestämmelser:

1. Ovan angivna byggnader 1 får inte rivas, byggas till eller till sin exteriör byggas om.
2. I byggnaden 1 får inte göras ingrepp i stomme d.v.s. grund, bärande väggar, bjälklag, takstol och murstock.
3. I byggnad 1 får inte planlösningen ändras, kvarnverk eller annan fast inredning tas bort eller förändras.
4. Skyddsområdet får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Övriga tillhörigheter såsom t.ex. brunnar, murar, gångar och staket får inte flyttas, tas bort eller ändras.
5. Byggnadsminnet skall underhållas så att det inte förfaller.

Om det finns skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna enligt 3 kap 14§, KML.

BYGGNADSBESKRIVNING

Väderkvarnen ingår som en del av gårdsmiljön vid Bonsarve och den är byggd som en gårdskvarn använd i första hand för gårdens eget behov samt för malning åt de närmaste grannarna. Byggnaden ligger i anslutning till vägen med det öppna åkerlandskapet mot väster.

Foto före restaureringen 2008-2009. Pär Malmros, Gotlands Museum.

Kvarnen uppfördes 1905 av holländartyp med vridbar hätta. De två nedre våningarna är byggda i sten med en åttkantig träöverbyggnad. Kvarnen är konstruerad med "självsegling genom axeln" även kallat "patentsegel". Konstruktionen gör så att luckorna i väderkvarnsvingarna kan öppnas och stängas automatiskt beroende på hur mycket det blåser. Konstruktionen reglerar på det sättet kvarnaxelns varvtal så att man får en jämnare gång på kvarnen. Konstruktionen är relativt ovanlig och förhållandevis komplicerad och har därför oftast förekommit på större industriväderkvarnar. I kvarnen installerades två kvarnstenspar, med varsitt siktverk. Med den ena kvarnstenen malde man vete och i den andra råg. I stenparet för råg kunde man också koppla bort siktverket för att mala "gröpe", dvs fodermjöl till kreaturen. Sannolikt under 1920-talet, installerades en valsstol med ett siktverk. Valssto-

len är idag bortagen. I kvarnen finns också en apparat som tog bort sotet ur vetet och som installerades ungefär samtidigt som valsstolen.

Mot norr är kvarnen tillbyggd med en träbyggnad. Här finns en hackelsemaskin och en spånsågsbänk och tidigare fanns det också en vedkap. Maskinerna var ursprungligen drivna av väderkvarnen. Innan träbyggnaden uppfördes låg gårdens äldre vinkelbyggda stenladugård här, med kvarnen som avslutning i söder. Spår av den rivna ladugården syns ännu som grundstenar i marken.

Foto under restaurering, juni 2009. Tor Sundberg, Länsstyrelsen.

Kvarnen har i första hand ett teknik- och byggnadshistoriskt värde förstärkt av att det är en autentisk byggnad med en sällsynt konstruktion. Sannolikt är det en av Sveriges sista kvarnar med bevarad självseglingskonstruktion. Det som också gör kvarnen unik är dess lilla format i förhållande till den avancerade konstruktionen. På Gotland har det funnits flera kvarnar med liknande konstruktioner men samtliga har varit stora industriellt präglade väderkvarnar byggda i en annan skala än

kvarnen vid Bonsarve. Ingen av dem har idag kvar sin självseglande konstruktion. Kvarnen har också ett pedagogiskt värde genom att det är en öppen tydligt avläsbar konstruktion samt ett miljöskapande värde som en viktig del av landskapsbildningen kring gårdsparterna vid Bonsarve.

KOMMENTARER

Med exteriör menas t.ex. vingar, takutformning, takmaterial, fasadmaterial, segelbalkong, fönster inklusive beslag och dörrar inklusive beslag.

Med fast inredning menas t.ex. kvarnmaskiner och andra till kvarnen hörande maskinell utrustning, äldre golv- och takbräder, äldre innertrappor, äldre fast skåpinredning och äldre snickerier.

Avsikten med skyddsbestämmelserna är att inga exteriöra eller interiöra förändringar skall ske, utan byggnaden skall behålla sin ursprunglighet för framtiden. Därför är även yttre förändringar av t.ex. markbeläggning, tunar och grindar, uppsättning av antenner, räcken, skärmtak, altaner, markiser, skyltar, m.m. tillståndspliktiga. Då det gäller interiören skall eventuella tillägg, eldragningar mm utföras i samråd med och godkännas av länsstyrelsen.

Även för BM prövas bygglovspliktiga åtgärder på sedvanligt sätt i kommunens byggnadsnämnd. Stadsarkitektkontoret skall kontaktas i osäkra fall.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Stockholm, se bilaga. Beslutet skall enligt 3 kap. 21§, KML gälla även om det överklagas, till dess att annat må ha beslutats.

BESLUTANDE MM

Beslut i detta ärende har fattats av strategiska chefen Karin Fager och byggnadsantikvarie Tor Sundberg. Föredragande är Tor Sundberg. Den kulturhistoriska beskrivningen och värderingen har utförts av Pär Malmros vid Gotlands Museum.

Karin Fager
Strategisk chef

Tor Sundberg
Byggnadsantikvarie

Kopia till:
RAÄ
Byggnadsnämnden
Länsmuseet på Gotland
Kultur- och fritidsnämnden

Kopia av lagakraftvunnet beslut:
RAÄ
Lantmäterimyndigheten
Länsmuseet på Gotland
Byggnadsnämnden
Länsantikvarien